

SOCJOLOGIA RODZINY to nowoczesny wykład na temat ludzkiego życia rodzinnego i jego różnorodnych form, prezentujący najważniejsze teorie i podejścia, od perspektywy ewolucyjnej zaczynając, przez informacje z zakresu antropologii i historii społecznej, a na współczesnych badaniach socjologicznych kończąc. Autor w ciekawy i przystępny sposób opowiada o głównych procesach wewnątrzrodzinnych, przedstawia ewolucyjne ramy rodziny, a także pasjonującą historię rodziny w kulturze zachodniej, zatrzymując się na jej współczesnych przemianach, przez wielu interpretowanych jako „kryzys rodziny”.

Ta bogato ilustrowana, pełna przykładów z życia codziennego książka zainteresuje nie tylko studentów nauk społecznych i humanistycznych, ale również wszystkich zastanawiających się nad kierunkami zmian życia rodzinnego.

Dr hab. Tomasz Szlendak, prof. UMK – socjolog, pracuje w Instytucie Socjologii Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu. Zajmuje się socjologią kultury, konsumpcji, rodziny i płci oraz psychologią ewolucyjną. Opublikował m.in. *Architekturę romansu* (2002), *Zaniedbaną piaskownicę* (2003) i *Supermarketyzację* (2004, 2008). Jest członkiem redakcji „Studiów Socjologicznych” oraz rady naukowej czasopisma „Kultura i Edukacja”. Był stypendystą Fundacji na rzecz Nauki Polskiej oraz tygodnika „Polityka”. Prowadzi badania nad przemianami obyczajów, seksualnością, jakością życia i aktywnością kulturalną.

Spis treści

Przedmowa	9
Nota bibliograficzna	12
Rozdział 1. Ewolucyjne ramy rodziny	13
Granice rodzinnej elastyczności	15
Trzy prawa genetyki zachowania	20
Teoria socjalizacji grupowej	30
Wspólne geny a opieka nad dziećmi	36
Rodzina u bąkojadów	38
Neotenia, menopauza i hipoteza babci	43
Konflikt w rodzinie z perspektywy ewolucyjnej	46
Niepewność ojcostwa	47
Rozwiązanie zagadki ojcostwa	51
Jak go przekonać, że to jego?	54
Która płeć mocniej kocha dzieci i dlaczego?	58
Kiedy opieka nad dzieckiem się nie opłaca?	60
Konflikt w macicy	68
Bratobójcze wojny	69
Stała receptywność seksualna i ukryta owulacja	74
Struktura rodzinna u małp naczelnych	77
Przepis na ludzką rodzinę	83
Mehinaku z Amazonii	85
!Kung San z Kalahari	87
Podsumowanie	90
Trudniejsze terminy	90
Rozdział 2. Czym jest rodzina i jak powstaje?	93
Podstawowa komórka społeczna?	94
Rodzina nuklearna, albo o problemach z definiowaniem rodziny w socjologii	95
Z teorii rodziny 1. Strukturalno-funkcjonalna i systemowa teoria rodziny	98

SPIS TREŚCI

6

Która definicja jest właściwa?	107
<i>Z teorii rodziny 2. Rodzina w nowej teorii działania</i>	108
Funkcje rodziny (lecz krótko i w nowym, sceptycznym ujęciu)	115
Typy rodziny ze względu na wariant małżeństwa	118
Typy rodziny ze względu na jej rozmiary i liczbę członków	126
Typy rodziny ze względu na reguły dziedziczenia, podział władzy i miejsce zamieszkania	130
Związki seksualne, małżeństwa i społeczne reguły ich zawierania	136
O homogamii i odstępstwach od niej	136
Teoria rynków seksualnych i matrymonialnych	150
Społeczna rola zaślubin	161
Podsumowanie	172
Trudniejsze terminy	173
Rozdział 3. Procesy wewnątrzrodzinne	177
Cykl życia rodziny	178
Teoria cyklu życia rodziny	178
Etapy rozwoju rodziny nienaruszonej	184
Rodzina osób w trzecim wieku	188
Podział pracy w rodzinie i niewidzialna praca kobiet	194
Style życia w rodzinie	201
Życie rodzinne w klasie robotniczej i w klasie średniej	201
Członkowie rodziny razem i osobno	210
Socjalizacja: jak niemowlęta przekształca się w ludzi	213
Podstawowe terminy	214
Mechanizmy i etapy socjalizacji: otwarte ścieżki w teorii rozwoju osobowości	219
Reprodukcja struktury społecznej w rodzinie	231
Techniki kontrolowania dzieci i style wychowawcze	232
Klasa społeczna a styl wychowywania dzieci	239
Kapitał kulturowy i kapitał społeczny a rodzina	245
Transfer międzypokoleniowy	252
Konflikty w rodzinie	259
Konflikt wokół emocji	262
<i>Z teorii rodziny 3. Rodzina w świetle teorii wymiany i racjonalnego wyboru</i>	263
Konflikt wokół zasobów i podziału pracy	271
Przemoc w rodzinie	274
Rozpad rodziny	284
Przyczyny rozwodu	285
Kto cierpi, a kto zyskuje w wyniku rozwodu?	288
Podsumowanie	293
Trudniejsze terminy	294
Rozdział 4. Historia rodziny w kulturze zachodniej	299
Prahistoria rodziny	301
Ślepe zaułki prymitywnego ewolucjonizmu	301
Rewolucja neolityczna i jej wpływ na życie rodzinne	306

SPIS TREŚCI

Spór o kształt rodziny preindustrialnej	311
Pomyłki Frédérica Le Playa	311
Rodzina i gospodarstwo domowe w średniowieczu	315
Rozmiary i skład rodziny u progu rewolucji przemysłowej	324
Rodzina wiktoriańska i jej przemiany	330
Rozbieżność płci i podwójna moralność	330
Organizacja i funkcjonowanie wiktoriańskiego gospodarstwa domowego	333
Ruch emancypacji kobiet i ferment obyczajowy	337
XX wiek jako era małżeństwa	343
Od kontraktu do miłości: przemiany w zakresie zawiązywania małżeństwa	343
Norma życia w małżeństwie	347
Nowoczesne mieszkanie i wynalezienie intymności	349
„Słodkie” lata pięćdziesiąte	351
Baby boom i tapnięcie konserwatywne	353
Szok po raportach Alfreda Kinseya i nowoczesny rynek matrymonialny	355
Podsumowanie	357
Trudniejsze terminy	358
dział 5. Rodzina współczesna	361
Tak zwany kryzys rodziny	363
Niebo w świecie bez serca?	365
Przemiany rodziny w liczbach	366
Cztery sposoby interpretacji „kryzysu rodziny”	377
Globalna rewolucja stylu życia	391
Indywidualizacja i rodzina typu zrób-to-sam	396
Nowy porządek sentymentalny	403
Miłość współbieżna i czysty związek	405
Morfologia pary	410
Równoważenie ról w rodzinie	410
Mężczyźni na mieliźnie	418
Rosnące zarobki kobiet a konflikt w parze	423
Nowe ojcostwo i nowe macierzyństwo	432
Kobieta, kariera i dziecko	432
Przemiany roli ojca	445
Uciążliwość rodzicielstwa i polityka prorodzinna	452
Alternatywne modele rodziny	457
Czy alternatywne znaczy gorsze?	458
Typologia alternatywnych modeli rodziny	462
Niby-rodziny: single, DINKS i układy sieciowe seniorów	466
„Samotni” rodzice	475
Trwali kohabitanci	479
Homorodziny	486
Rodziny wizytowe i macierzyństwo na odległość	491
Grona przyjacielskie i rodzinne patchworki	496
Podsumowanie	502
Trudniejsze terminy	502

SPIS TREŚCI

8

Bibliografia	507
Indeks nazwisk	531
Spis ramek	538
Spis tabel	539
Spis rysunków	540